

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

ŠILUMOS ŪKIO NUOMA SAVIVALDYBĖSE

2017 m. kovo 10 d. Nr. VA-P-30-2-5

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Atsinaujinantieji energijos ištekliai – gamtos ištekliai: vandens potencinė energija, saulės, vėjo, biomasės ir žemės gelmių šilumos (geoterminė) energija.

Biokuras – degūs dujiniai, skysti ir kieti produktai, išgauti iš biomasės; miško ir medienos atliekos, šiaudai, durpės, žemės ūkio atliekos, augalai, biodujos ir kitas biologinės kilmės kuras, naudojamas energijai gaminti.

Investicija – lėšų ir (arba) teisės aktų nustatyta tvarka įvertinto reguliuojamos veiklos materialiojo, nematerialiojo ir finansinio turto įdėjimas, kuris investuojamas, siekiant ilguoju laikotarpiu minimaliomis sąnaudomis užtikrinti vartotojui patikimą reguliuojamos paslaugos teikimą, iš investavimo objekto gauti pagrįstos investicijų grąžos ir (ar) pajamų, taip pat užtikrinti valstybės nustatytų užduočių ir (ar) programų įgyvendinimą.

Kogeneracija (bendra šilumos ir elektros energijos gamyba) – šilumos ir elektros energijos gamyba bendrame technologiniame cikle.

Nuoma – nuomotojo už mokestį suteikta teisė nuomininkui sutartą laiką valdyti ir naudoti turtą.

Nuomininkas – juridinis asmuo, kuris pagal nuomos sutartį valdo ir naudoja nuomotojo perduotą turtą.

Nuomotojas – juridinis asmuo, kuris pagal nuomos sutartį išnuomojo turtą.

Reguliuojančioji institucija – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija arba savivaldybės institucija, kurioms pagal Šilumos ūkio įstatymą yra suteikta kompetencija kontroliuoti atitinkamo ūkio subjekto licencijuojamą veiklą ar veiklą, kurios kainos yra reguliuojamos, ir nustatyti šilumos bazines kainas (kainos dedamąsias).

Šilumos bazinė kaina – ilgalaikė šilumos kaina, apskaičiuota pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintas šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikas.

Šilumos kainų reguliavimo sistema (modelis) – visuma teisės aktuose numatytų taisyklių ir procedūrų, kurios apima šilumos kainų nustatymą, jų kontrolę ir su tuo susijusių duomenų pateikimą. Šioje sistemoje dalyvauja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, savivaldybės ir jų kontroliuojamos šilumos tiekimo bendrovės, privatūs šilumos tiekėjai ir nepriklausomi auditoriai.

Šilumos tiekėjas – asmuo, turintis šilumos tiekimo licenciją ir tiekiantis šilumą vartotojams.

Šilumos ūkio specialusis planas – savivaldybių specialiojo planavimo dokumentas, kuriame apibrėžiamos naujai planuojamos šilumos vartotojų teritorijos, nurodomi galimi ir alternatyvūs šildymo būdai ir kurio tikslas yra tenkinti vartotojų šilumos poreikius vartotojui mažiausiomis sąnaudomis, neviršijant leidžiamo neigiamo poveikio aplinkai.

Šilumos ūkis – energetikos ūkio sritis, tiesiogiai susijusi su šilumos ir karšto vandens gamyba, perdavimu, tiekimu ir vartojimu.

Šilumos vartotojas (vartotojas) – juridinis ar fizinis asmuo, kurio naudojami šildymo prietaisai nustatyta tvarka prijungti prie šilumos perdavimo tinklų ar pastatų šildymo ir karšto vandens sistemų.

Valdymo perdavimas – šilumos ūkio ar jo dalies valdymo teisės perdavimas asmeniui nuomos, koncesijos ar kitų valdymo perdavimo sutarčių pagrindu.

Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos – šilumos ūkio paslaugos, kurias nustato įstatymai, Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, vadovaudamasi visuomenės interesais.

VKEKK – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

SANTRAUKA

Prieš daugiau kaip 15 metų 14 savivaldybių šilumos ūkio valdymą perdavė privatiems šilumos tiekėjams, sudarydamos su jais šilumos ūkio nuomos (koncesijų) sutartis. Šių sutarčių tikslas buvo atnaujinti ir modernizuoti šilumos ūkio turtą, pritraukiant ir panaudojant tam reikalingas investicijas, o, pasibaigus nuomos laikotarpiui, turtą grąžinti savivaldybėms. Bendra sutartyse numatytų investicijų suma siekė 240 mln. Eur. Pastaraisiais metais, baigiantis šilumos ūkio nuomos sutartims, savivaldybėse prasidėjo šilumos ūkių perėmimo procesai. Šių metų kovo mėnesio pabaigoje baigsis ir didžiausio Lietuvoje, Vilniaus šilumos ūkio, modernizavimo sutartis.

Kadangi šilumos tiekimas yra viešąjį interesą atitinkanti paslauga, o savivaldybės, būdamos atsakingos už tinkamą jos organizavimą, neturi šio turto perėmimo iš privačių subjektų praktikos ir susiduria su įvairiomis problemomis, kurias lėmė nepakankama sutarties vykdymo priežiūra, nusprendė atlikti šilumos ūkio nuomos savivaldybėse auditą.

Audito tikslas – įvertinti, ar savivaldybėse, kurios perėmė ar perims šilumos ūkį artimiausiu metu, yra sklandžiai vykdomas šilumos ūkio perėmimo procesas, kaip jam rengiamasi, ar, vykdydamos sutarčių vykdymo priežiūrą, savivaldybės užtikrina, kad būtų pasiekti nuomos sutarčių tikslai ir šilumos ūkis būtų perimtas tinkamai.

Vertindami savivaldybių vykdomą šilumos ūkio nuomos sutarčių priežiūrą ir pasiruošimą šio ūkio perėmimui, nagrinėjome:

- ar savivaldybės imasi pakankamų priemonių prižiūradamos šilumos ūkio nuomos sutarčių vykdymą, kad jos teiktų didesnę naudą;
- ar savivaldybės tinkamai rengiasi šilumos ūkio perėmimui sutarties pabaigoje ir kaip jį vykdo;
- ar pasiruošimas perimti Vilniaus šilumos ūkį vyksta sklandžiai;
- ar naujas šilumos ūkio valdytojas parenkamas tinkamu būdu.

Pagal šilumos ūkio nuomos sutartis su savivaldybe suderintos investicijos turi reikšmingos įtakos šilumos kainų dydžiui. Kadangi Vilniaus miesto savivaldybėje šilumos ūkio nuomininkas nepagrįstai į šilumos kainas įtraukė per 24,30 mln. Eur, analizavome ir šilumos kainų reguliavimo sistemą (ar ji užtikrina pagrįstos kainos nustatymą ir kaip savivaldybės dalyvauja šiame procese).

Audito procedūros buvo atliktos savivaldybėse, kurios 2015–2016 m. jau perėmė šilumos ūkio valdymą (Prienujų rajono ir Palangos miesto), Vilniaus miesto savivaldybėje (rengiamasi perimti 2017 m.), Telšių rajono bei kitose atrinktose savivaldybėse, kuriose šilumos ūkio valdymo laikotarpis dar nėra pasibaigęs. Atsižvelgiant į audito tikslą, audito procedūros nebuvo atliekamos privačiose šilumos tiekimo bendrovėse, taip pat nebuvo vertinama, ar nuomininkai (privatūs šilumos tiekėjai) tinkamai vykdo įsipareigojimus pagal šilumos ūkio nuomos sutartis.

Audito išvadas suformulavome išnagrinėję šilumos ūkio nuomos sutartis ir nacionalinius teisės aktus, kurie reglamentuoja šilumos ūkio veiklą, jiems keliamus tikslus bei kontroliuojančių institucijų darbą.

Nustatėme, kad šilumos ūkio valdymo perdavimo (nuomos) laikotarpiu į šilumos ūkį buvo investuotos ne mažesnės lėšos, nei buvo numatyta sutartyse. 2016 metų pradžioje šios lėšos siekė 210 mln. Eur¹, tačiau savivaldybės dėl patirties stokos, kompetencijos trūkumo ar kitų priežasčių

¹ Investuotų lėšų suma atsirinktoje 7 savivaldybėse pagal savivaldybių ir jų kontroliuojamų šilumos tiekimo bendrovių pateiktus duomenis.

ne visais atvejais užtikrino, kad išnuomotas šilumos ūkio turtas būtų valdomas taip, kad būtų pasiekti sutartyse užsibrėžti tikslai ir gautų maksimalią nuomos naudą – pasibaigus sutarčiai perimtų valdyti modernizuotą šilumos ūkį:

- savivaldybių atliekama sutarties vykdymo priežiūra buvo nepakankamai efektyvi: jos neaktyviai dalyvavo investicijų planavime ir derinime, kad užtikrintų, jog investicijos būtų atliekamos racionaliausiu, naudingiausiu būdu ir prisidėtų prie modernaus, efektyviai veikiančio šilumos ūkio sukūrimo, taip atsižvelgdamos į įgyvendinamose sutartyse numatytus tikslus atnaujinti šilumos ūkį;
- savivaldybės neatlikdamos pakankamos sutarties vykdymo kontrolės sudarė sąlygas nuomininkams pasinaudoti jų šilumos ūkio infrastruktūra ir dalį turto perimti savo nuosavybėn. Dėl to, pasibaigus nuomos laikotarpiui, savivaldybėms gali būti grąžintas ne visas modernizuotas šilumos ūkio turtas.

Nepakankama sutarties vykdymo priežiūra daro įtaką ir netinkamam šilumos ūkio perėmimui sutarties pabaigoje. Savivaldybės neskiria pakankamai dėmesio šilumos ūkio turto perėmimui, neįvertina teisės aktų reikalavimų, todėl dažnai turtas perimamas mažesnės vertės nei buvo sutarties sudarymo metu, nepakankamai įvertinama perimamo turto būklė, neįsitikinama investicijų pagrindu sukurto turto vertės pagrįstumu.

Tobulintina šilumos kainų reguliavimo sistema. Šilumos kainos nustatymo procesas yra griežtai reglamentuotas, tačiau, kaip parodė nustatyti pažeidimai Vilniaus miesto šilumos ūkio nuomininko veikloje, veikianti kainų reguliavimo sistema neužtikrina jų pagrįstumo. Be to, sistema yra sudėtinga ir nepakankamai skatina savivaldybes ir šilumos tiekėjus gerinti veiklos efektyvumą ir mažinti kainas.

Šilumos ūkio nuomos laikotarpiu dėl nuomininko pažeidimų nepagrįstai nustačius šilumos kainas Vilniaus miesto gyventojams, ir artėjant sutarties pabaigai, iki galo nėra išspręstas šilumos vartotojams ypač svarbus klausimas – kokios institucijos ir kokių imsis veiksmų dėl likusios permokėtų sumų dalies išsiieškojimo iš UAB „Vilniaus energija“, kad vartotojams būtų grąžintos permokėtos lėšos ir būtų apgintas viešasis interesas. Kadangi permokėtų sumų susigrąžinimas yra sudėtingas procesas, susijęs su vartotojų interesais ir kelių institucijų funkcijų vykdymu, sprendžiant dėl tolimesnių veiksmų svarbus Vilniaus miesto savivaldybės, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos bei kitų institucijų bendradarbiavimas.

Savivaldybės, kuriose šilumos ūkio valdymas šiuo metu yra perduotas privatiems šilumos tiekėjams, turėtų įvertinti ataskaitoje pateiktus dalykus ir skirti daugiau dėmesio perduoto turto būklei, vertės, investicijų planavimo ir vykdymo kontrolei užtikrinti, inicijuoti sutarčių pakeitimus: numatyti, kad, pasibaigus turto valdymo perdavimo laikotarpiui, perimamo turto vertė būtų ne mažesnė nei sudarant sutartį, įtvirtinti aiškias šio turto įvertinimo taisykles ir atitinkamas sąlygas tuo atveju, jei minėto reikalavimo nėra laikomasi. Privačių investicijų pritraukimas šilumos ūkio sektoriuje gali būti naudingas savivaldybei ir jos gyventojams, tačiau tik tuo atveju, jei savivaldybės atsakingai ir aktyviai dalyvaus šilumos ūkio valdyme tiek sutarčių sudarymo, tiek jų vykdymo metu. Savivaldybės turėtų labiau atstovauti savo ir vartotojų interesams, imtis priemonių, kad jie nebūtų pažeidžiami (konsultuotis su atitinkamomis institucijomis, daugiau dėmesio skirti investicijų planavimui ir atsiskaitymui už jas, didinti kompetencijas, sutarties vykdymui įvertinti galimybę pasitelkti savivaldybių kontrolės ir audito tarnybas ir kt.), o esant poreikiui savo interesus ginti ir teisinėmis priemonėmis (inicijuoti sutarčių pakeitimus ar nutraukimą). Nekontroliojant, kaip valdomas perduotas šilumos ūkis ir įgyvendinami šilumos ūkio nuomos sutarčių tikslai, šilumos ūkio nuoma, tikėtina, nesuteiks didžiausios laukiamos naudos savivaldybei ir šilumos vartotojams.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas. Tinkamai įgyvendinus pateiktas rekomendacijas, savivaldybėse būtų vykdoma efektyvesnė šilumos ūkio valdymo priežiūra, būtų sklandžiau perimamas šilumos ūkis nuomos laikotarpio pabaigoje, taip pat būtų patobulinta šilumos kainų reguliavimo sistema, užtikrinant nustatomų šilumos kainų pagrįstumą.

Audito metu buvo teiktos rekomendacijos Prienų rajono savivaldybei, tačiau, savivaldybei atsisakius jas įgyvendinti, audito dokumentai perduoti Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai viešajam interesui ginti. Apie Alytaus miesto ir Trakų rajono savivaldybėse nustatytus dalykus informavome Specialiųjų tyrimų tarnybą, kad ši pagal kompetenciją įvertintų savivaldybių priimtus sprendimus.

Siekdama, kad savivaldybės imtųsi aktyvių veiksmų audito metu nustatytiems pažeidimams pašalinti ir skirtų daugiau dėmesio audito išvadoms įvertinti ir įgyvendinti, aukščiausioji audito institucija toliau stebės, kaip savivaldybės įgyvendina pateiktas rekomendacijas ir išvadas.

IŠVADOS

Šilumos ūkio nuomos sutarčių vykdymo priežiūra

1. Savivaldybės nesiima pakankamų priemonių sutarties vykdymo metu, kad šilumos ūkio nuoma teiktų didesnę naudą (1 skyrius):
 - 1.1. Savivaldybės per mažai dalyvauja investicijų planavimo, derinimo procese, todėl ne visada vertinamas investicijų būtinumas, jų kainos pagrįstumas, jos ne visais atvejais nukreipiamos į savivaldybei svarbių tikslų pasiekimą (pvz., į didesnį atsinaujinančių išteklių naudojimą). Nepakankamai dėmesio skiriama turto būklės ir vertės pokyčiams. Savivaldybėms aktyviau kontroliuojant investicijų atlikimą, turto būklę ir vertę sutarties vykdymo laikotarpiu, būtų užtikrinama, kad jos pabaigoje joms perduotas šilumos ūkis bus tinkamai modernizuotas, pagrįstas naudingomis ir mažiausiomis sąnaudomis atliktomis investicijomis (1.1 ir 1.3 poskyriai).
 - 1.2. Savivaldybės neatlieka pakankamos sutarties vykdymo kontrolės; tai sudarė sąlygas nuomininkams pasinaudoti savivaldybių šilumos ūkio infrastruktūra ir dalį turto perimti savo nuosavybėn. Dėl to, pasibaigus nuomos laikotarpiui, savivaldybėms gali būti grąžintas ne visas modernizuotas šilumos ūkio turtas. Alytaus miesto ir Trakų rajono savivaldybės leido nuomininkams, pasinaudojant savivaldybių šilumos ūkio infrastruktūra, investuoti į katilinių modernizavimą ir tapti jų savininkais. Toks turto perleidimas neatitiko savivaldybės interesų, be to, nebuvo taikyti viešumo, skaidrumo ir konkurencingumo principai (1.2 poskyris).

Šilumos kainų reguliavimo sistema

2. Šilumos kainų reguliavimo sistema yra detaliai reglamentuota, numatytos kainų nustatymo procedūros ir taisyklės, kontrolės priemonės, nustatant kainas dalyvauja ir Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, ir savivaldybės, bet ši sistema neužtikrina šilumos kainų pagrįstumo, yra sudėtinga ir nepakankamai skatina savivaldybes ir šilumos tiekėjus gerinti veiklos efektyvumą ir mažinti kainas (2 skyrius):

- 2.1. Kainų reguliavimo sistema neužtikrina, kad Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai būtų pateikiami teisingi ir patikimi duomenys, kuriais remiantis būtų nustatoma pagrįsta šilumos kaina. Komisijai atlikus specialius patikrinimus, nustatoma reikšmingų ankstesniais laikotarpiais padarytų pažeidimų (pvz., 2016 metais buvo nustatyta Vilniaus miesto savivaldybės šilumos ūkio nuomininko 2012–2014 metų veiklos pažeidimų), todėl tenka spręsti vartotojų permokėtų lėšų už šilumą grąžinimo klausimus.
 - 2.2. Dėl sudėtingo kainodaros reglamentavimo, kompetencijos trūkumo ir kitų priežasčių savivaldybės dažnai nevykdo Šilumos ūkio įstatyme numatytos pareigos nustatyti šilumos kainų dedamąsias šilumos tiekėjui arba jas nustato netinkamai. Tokiais atvejais šias dedamąsias vienašališkai nustato Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2016 metais beveik trečdalyje savivaldybių). Kai kurios savivaldybės jau kelis metus iš eilės jų nenustato. Svarstyтина, ar toks funkcijų paskirstymas, kai kainas nustato ir savivaldybė, ir komisija (atlikdama savivaldybės apskaičiuotų kainos dedamųjų perskaičiavimą), yra racionalus, nes abi institucijos skiria išteklių tam pačiam rezultatui. Administracinė našta būtų mažesnė ir kainų reguliavimo sistema veiktų efektyviau, jei savivaldybės ir šilumos tiekėjai būtų skatinami inicijuoti sprendimus, gerinančius šilumos tiekimo efektyvumą ir mažinančius šilumos kainas.
 - 2.3. Rizikos dėl nepagrįstos kainos nustatymo nesumažina ir teisės aktuose numatytas privalomas šilumos tiekėjo auditas dėl metinės atskaitomybės ir apskaitos sistemos duomenų atitikimo Šilumos kainų nustatymo metodikos reikalavimams.
3. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija 2016 m. rugsėjo mėn. baigė patikrinimą, kurio metu nustatė, kad UAB „Vilniaus energija“ 2012–2014 metais nepagrįstai į šilumos kainas įtraukė per 24,30 mln. Eur. Nuo 2016 m. gruodžio mėn. nustatčius mažesnes šilumos kainas, dalis šių lėšų yra grąžinama vartotojams, tačiau toks kompensavimo būdas bus taikomas tik iki Vilniaus miesto šilumos ūkio nuomos sutarties pabaigos (2017 m. balandžio mėn. pabaigos). Be to, pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimą, komisija privalės iš naujo įvertinti 2010–2015 metų UAB „Vilniaus energija“ sąnaudas ir apskaičiuoti šilumos kainas, taigi, komisijai patvirtinus naujas kainas, ateityje galimai turės būti sprendžiamas dar vienos permokėtų lėšų sumos grąžinimo klausimas. Artėjant sutarties pabaigai, iki šiol nėra priimta sprendimų, kaip bus išspręstas šis šilumos vartotojams ypač svarbus klausimas – kokios institucijos ir kokių imsis veiksmų dėl likusios permokėtų sumų dalies išsieškojimo iš UAB „Vilniaus energija“. Kadangi permokėtų sumų susigrąžinimas yra sudėtingas procesas, susijęs su vartotojų interesais ir kelių institucijų funkcijų vykdymu, būtinas Vilniaus miesto savivaldybės, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos bei kitų institucijų bendradarbiavimas (2 skyrius).

Šilumos ūkio turto perėmimas

4. Perimdamos iš nuomininkų šilumos ūkio turtą, savivaldybės neskiria pakankamai dėmesio turto techninės būklės ir vertės nustatymui, neįsitikina vertės teisingumu, todėl nukenčia savivaldybių ir vartotojų interesai:
 - 4.1. Perėmimo metu nevertina turto techninės būklės arba perima prastesnės būklės turtą, nei buvo nuomos sutarties sudarymo metu (pvz., perimami kiauri katilai, kurie netinkami naudoti ir turi būti remontuojami) (3.1 poskyris).
 - 4.2. Baigiantis nuomos sutartims nevertina perimamo turto vertės, todėl tam tikrais atvejais perima mažesnės vertės turtą ir taip nesilaiko Šilumos ūkio įstatymo. Ne visos savivaldybės gina savo turtinius interesus, nes nereikalauja iš nuomininko kompensuoti turtinio pobūdžio praradimus

dėl sumažėjusios turto vertės. Nutraukiant Prienų r. šilumos ūkio nuomos sutartį, buvo pažeistas minėtas įstatymas, nes nuomininkas perdavė savivaldybei šilumos ūkio turtą, kurio likutinė vertė buvo 1 mln. Eur mažesnė nei nuomos sutarties pradžioje (2,5 mln. Eur). Savivaldybė nepareikalavo kompensuoti turinio pobūdžio praradimus dėl sumažėjusios turto vertės (3.2 poskyris).

- 4.3. Daugelyje šilumos ūkio nuomos sutarčių nėra reikalavimo, kad turtas sutarties pabaigoje būtų perduotas ne mažesnės vertės nei ją sudarant, taip pat neapibrėžtas perduodamo turto vertės nustatymo (palyginimo) būdas (buhalterinė likutinė, rinkos vertė ar kt.). Tai didina riziką, kad ateityje perimant šilumos ūkį gali būti nevertinama turto vertė ir jis sugražinamas mažesnis, taip pažeidžiant šilumos ūkio įstatymą ir neužtikrinant savivaldybių bei šilumos vartotojų interesų (3.3 poskyris).
- 4.4. Savivaldybės perimdamos ir sumokėdamos už investicijas, kurios sutarties vykdymo metu nebuvo su jomis suderintos, neįsitikina, ar nuomininko pateikta informacija apie tokių investicijų faktinę (likutinę) vertę perėmimo momentu yra teisinga ir pagrįsta. Prienų r. savivaldybė nutraukusi sutartį anksčiau numatyto termino sutiko per 36 mėn. perimti ir apmokėti nuomininkui už investicijomis sukurtą turtą 0,4 mln. Eur (plius PVM) likutine verte, tačiau neįsitikino šio turto vertės pagrįstumu ir teisingumu (3.4 poskyris).
- 4.5. Savivaldybės nederina atliekamų investicijų sutarties vykdymo metu ir, pasibaigus sutarčiai, jų pagrindu atnaujintą turtą perima ne likutine, o įsigijimo verte, t. y. pagal duomenis, neatspindinčius tokio turto nusidėvėjimo ir neatitinkančius jo faktinės vertės perėmimo metu. Palangos miesto savivaldybė ilgą laiką (nuo 2005-01-01 iki sutarties pabaigos 2016-05-31) nederino atliekamų investicijų, todėl turtas (3,3 mln. Eur) sutarties pabaigoje perimtas ne likutine, o įsigijimo verte (3.4 poskyris).
- 4.6. Tam tikrais atvejais su nuomininku už investicijas atsiskaitoma jam naudingesnėmis sąlygomis, neįvertinus perimamo turto vertės sumažėjimo – Prienų r. savivaldybė įsipareigojo sumokėti nuomininkui už atliktas investicijas, bet neatsižvelgė į tai, jog nuomininko perduotas turtas buvo mažesnės vertės, nei sudarant sutartį (3.4 poskyris).

Savivaldybėms nevertinant techninės turto būklės ir perimant mažesnės vertės turtą, nėra pasiekiamas šilumos ūkio nuomos sutarčių tikslas modernizuoti šį ūkį. Savivaldybei nepatikrinus perduodamo turto vertės ir nuomininkui pateikus neteisingus duomenis, už investicijas gali būti neteisingai atsiskaitoma, savivaldybės ir jos kontroliuojamos šilumos tiekimo bendrovės gali patirti nepagrįstą išlaidų. Be to, perimto turto vertė turi įtaką šilumos kainos dydžiui – su investicijomis susijusios sąnaudos yra įskaičiuojamos į kainą, todėl, perimant turtą neteisinga verte, kyla abejonių dėl tokių investicijų pagrindu nustatomos šilumos kainos pagrįstumo ir šilumos vartotojų interesų užtikrinimo.

Vilniaus miesto šilumos ūkio perėmimas

5. Vilniaus miesto savivaldybės bendrovė AB „Vilniaus šilumos tinklai“ pasirengimą šilumos ūkio perėmimui pradėjo iš anksto, pasitvirtino turto perėmimo planą ir jį įgyvendina, tačiau tinkamą ir sklandų perėmimo procesą neigiamai veikia informacijos apie atliktas investicijas ir turto būklę trūkumas, nuomininko ir savivaldybės nesutarimai. Šią riziką buvo galima suvaldyti, jeigu savivaldybė sutarties vykdymo metu būtų skyrusi daugiau dėmesio investicijų ir turto kontrolei, naudojamo turto būklės priežiūrai (4 skyrius).
6. Į Vilniaus šilumos ūkį nuomos laikotarpiu, savivaldybės duomenimis, investuota visa sutartyje numatyta suma, tačiau savivaldybei kyla klausimų dėl perimamų investicijų vertės pagrįstumo dėl

nepakankamos šio ūkio priežiūros. Sutartyje numatyta modernizuoti šilumos ūkį, bet, jos vykdymo metu pakankamai neinvestuojant į atsinaujinančius energijos šaltinius, gaminamos energijos padengimas biokuru sudaro tik apie 30 proc., tuo tarpu daugelyje kitų savivaldybių siekia 50–100 proc. Baigiantis nuomos sutarčiai, dalis perimamo turto neatitiks šiuolaikinių aplinkosaugos reikalavimų, taigi savivaldybei bus reikalingos investicijos šiam ūkiui modernizuoti (4 skyrius).

7. Vilniaus miesto šilumos ūkio modernizavimas – viena valstybinės svarbios sričių. Vyriausybės sprendimu yra įgyvendinamas naujos Vilniaus kogeneracinės jėgainės projektas, turintis reikšmingą įtaką regiono šilumos ūkiui, tačiau savivaldybėje nėra priimami sprendimai, reikalingi šio projekto įgyvendinimui. Didesnė Vilniaus miesto savivaldybės, UAB „Lietuvos energija“ ir Energetikos ministerijos partnerystė užtikrintų efektyvesnį Vilniaus šilumos ūkio modernizavimą ir vartotojams palankesnių sprendimų priėmimą (4 skyrius).

Naujo šilumos ūkio valdytojo parinkimas

8. Pradėjus naujo šilumos ūkio valdytojo parinkimo procedūras, neužtikrinama, kad jos būtų atliekamos tinkamai (5 skyrius):
 - 8.1. Telšių r. savivaldybė, baigiantis 2000 m. sudarytai miesto šilumos ūkio modernizavimo ir renovacijos sutarčiai, 2016 m. patvirtino konkurso sąlygas ir paskelbė konkursą šilumos ūkio nuomai ir investicijoms į šilumos ūkį, netaikydama jokių Investicijų bei Koncesijų įstatymuose nustatytų procedūrų. Toks atvejis rodo, kad savivaldybės nežino, kaip šiuo metu turėtų būti organizuojamas šilumos ūkio nuomos konkursas, todėl turto perdavimas naujam valdytojui ateityje gali būti vykdomas pažeidžiant teisės aktų reikalavimus.
 - 8.2. Pagal šilumos ūkio įstatymą savivaldybės, sudarydamos šilumos ūkio valdymo perdavimo sutartis, turi atsižvelgti į energetikos ministro išvadą, tačiau Energetikos ministerija iki šiol neturi pasitvirtinusi šių sutarčių vertinimo tvarkos ar kriterijų, kuriais vadovaudamasi galėtų kompetentingai įvertinti savivaldybių pateiktas sutartis.

REKOMENDACIJOS

Siekdami, kad savivaldybių šilumos ūkių valdymas teiktų didesnę naudą, atitiktų vartotojų interesus ir ateityje būtų išvengta klaidų prižiūrint šilumos ūkio valdymą, jį perimant ar perduodant valdyti privatiems šilumos tiekėjams, šilumos kainų reguliavimo sistema veiktų efektyviau, teikiame rekomendacijas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

1. Apsvarstyti galiojančio šilumos kainų reguliavimo modelio keitimo ar tobulinimo alternatyvas ir inicijuoti atitinkamų teisės aktų pakeitimus, kurių pagrindu būtų ne tik mažinama administracinė reguliavimo našta ir užtikrinamas kainos pagrįstumas, bet ir jos dalyviai būtų motyvuojami veikti efektyviau, diegti inovatyvius sprendimus, leidžiančius siekti mažiausios šilumos kainos vartotojams (2 išvada). Tobulinant kainų reguliavimo sistemą, turėtų būti įvertinamos ir galimos priemonės, stiprinančios informacijos, reikalingos šilumos kainoms apskaičiuoti, patikimumą ir valdymą:

- Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai reikėtų suteikti didesnius įgaliojimus gauti jos funkcijoms užtikrinti reikalingą informaciją ir taikyti griežtesnes sankcijas už šios informacijos neteikimą;
- stiprinti nepriklausomų auditorių indėlį atliekant šilumos tiekėjų licencijuojamos veiklos sąnaudų auditus.

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai

2. Siekiant įgyvendinti šilumos ūkio įstatyme pavestą ministerijai funkciją – teikti išvadas savivaldybėms dėl šilumos ūkio perdavimo sutarčių sudarymo, parengti ir patvirtinti išvadų dėl šilumos ūkio valdymo perdavimo sutarčių teikimo savivaldybėms tvarką. Numatyti, kokiam šilumos ūkio valdymo perdavimo etape turi būti kreipiamasi dėl šių išvadų gavimo, ir numatyti aiškius sutarčių vertinimo kriterijus (8.2 išvada).

Vilniaus miesto savivaldybei

3. Bendradarbiaujant su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija ir kitomis institucijomis, apsvarstyti ir numatyti priemones dėl šilumos vartotojų permokėtų lėšų išieškojimo iš UAB „Vilniaus energija“, kad būtų apgintas viešasis interesas ir vartotojams būtų grąžintos permokėtos lėšos (3 išvada).

Alytaus miesto savivaldybei

4. Įvertinti UAB „Litesko“ ir UAB „Fonas“ veiksmų pasekmes Alytaus šilumos ūkiui modernizuojant ir įsigyjant UAB „Alytaus šilumos tinklai“ nuomotą katilinę (adresu: Pramonės g. 9, Alytus) ir apsvarstyti galimybę inicijuoti teismui pateikto ieškinio patikslinimą ar imtis kitų priemonių viešajam interesui apginti (1.2 išvada).

Trakų rajono savivaldybei

5. Įvertinti UAB „Trakų energija“ veiksmus, dėl kurių buvo pažeisti įstatymai ir ši bendrovė tapo biokuro katilinės su priklausiniais Lentvaryje savininke, bei imtis priemonių, kad būtų apsaugotas viešasis interesas (1.2 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti „Rekomendacijų įgyvendinimo plane“.